

Fóí'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Aprilu 1884.

Caprinsulu:

Meditatiune la dominec'a Floriloru. -- Ceva despre Luter. -- Datin'a Pasciloru in baseric'a romanésca. -- Credinti'a si Ratiunea. -- Impresiunile basericeei monumentali a Sântului Stefaniu din Vien'a. -- Sinodele si Consistoriele in baserica.

Apare in 10 si 25 st. n. a fie-carei luni.

Pretiulu pre unu anu **3 fl. v. a.**

Blasiu, 1884.

Tipografia Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Meditatiune la dominec'a Floriloru.

(de **Beniaminu Popu** vice-protopopulu si paroculu Muresiu Uiórei).

Eca veniu! In capulu cartei scrisu este pentru mene.

Ps. 39. v. 11.

Vine Domnul, grabesece marele architectu, cá in pucine dile se-si incoroneze grandiosulu edificiu, se-i arboreze sant'a cruce. Esiti se vedemu astádi pre ddieesculu filiu inserenatu de multumire sufletesca si mandru de a fi obiectulu ovatiunei poporali. Grabiti se finu martori la unu maretiu spectaculu. Eca frumos'a metropole a Judei, Ierusalimulu falnicu de glori'a regiloru sei, liá astádi vestimentu de serbatore, si deschide portile sale, cá se intre in triumfu oftatulu seculiloru, si-asterne platecele cu rami de olivi si vestimente, cá se treca imperatulu marirei. Multímea e multa, care a estu spre intimpinare. Sunt cuprense stradele, geme totu loculu de asceptatori, coperisiale caseloru, ferestrele sunt imbuldíte, arborii se covoia, nu vedi de câtu capu langa capu. Liniscea, ce premerge furtun'a marei, domnesce pre aceste valuri de omeni, cá deodata cu ivirea mirelui se se descarce orcanulu de urári, se se intone innulu trecutu la noi prin multímea seculiloru: Osan'a fiulu lui Davidu, binecaventatu e celu ce vine in numele Domnului, Imperatulu lui Israilu. Veniti se gustamu si noi ast'a frumosa privelisce, se admiramu frumosulu tipu alu Mantuitoriului lumei. Eca vine mirele, se esímu spre intimpinare. Eca vine maretiu, neajunsu intru blandetia si umilintia. Lumea inca n'a vediutu omu mai suavu si nobilu. Tote trasurile faciei lui sunt dulci, pana si aerulu, ce-lu incungiura, inca nu-i alt'a, decâtu o aoreola de santfre. Elu-i iubirea consumata, ultimulu lui respiriu pre Golgota n'a fostu decâtu iubire nemarginita. Priviti câtu de fericitu pasiesce elu prin midíloculu poporului, fericitu, cá se vede salutat si iubit de aeli, pentru cari asia multu a ostenitu. Priviti astádi tipulu celu mai frumosu, ce a vediutu vre-odata sorele, priviti si ve saturati ochii vostri in placere cereasca, cá eca vine tempulu si acumu se incepe, vine septeman'a patimelor, candu acestu tipu se schimba. Faci'a lui serena si redicata in fericire se preface in adancu de dorere si intristare, ochii lui mandri i veti vedé plansi cu lacreme de sange, faci'a lui cereasca scupita si palmuita, trupulu lui elastecu si sveltu sfasiatu si sdrobitu. In curundu nu veti mai cunosee pre Domnulu vietii, in loculu lui veti vedé tipulu descompunerei si impainginarea mortei. Firesce nice atunci mai micu cá acumu. Acumu vedemu pre Dascalulu mare, atunci vomu vedé pre Martirulu, pre barbatulu neinfrantu, pre invingatoriulu mortii.

Cetatea sântă eră indatenată până aci se-si deschidia portile, că se primesca în triumfu numai pre regii sei puternici, cari veniau dela isbanda incununati cu victoria si incarcati cu pradile si prensii dela inimici. Atunci se cutremurá pământulu de greutatea armelor, bubuiá loculu de tropotulu copiteloru, si stralucirea aurulu si a nestimateloru de pre suit'a reglului se mestecá cu lumin'a sorelui, că se imbate pre privitori cu privelisea grandiosulu.

Si astăzi? aceeași cetate, Urbea regiloru, serbatoresce triumfu unui barbatu simplu în traiu si îmbracamente, încungiuratu de 12 omeni dela sate, cari nu le aducú nice trofée de învingere, nice comori de îmbelsugare, nice lucru nou de vediuu. Eli vinu numai că trecatori.

Stându si noi în portile Urbei sacre se ne punemu întrebarea: Ore pentru-ce atât'a schimbare? De ce o capitala superba face primire regala unui barbatu, carele se porta fora pretensiune? Unui omu, carele nice nu eră recunoscutu a fi de vitia mai alesa? De ce se rumpá unu poporu cerbicosu că alui Israilu cu tradițiunile mostenite? Că se potemu dá respunsu nimeritu, trebuie se recapitulamu pre scurtu vietii si faptele mantuitoriului.

Aparerea lui Isusu pre orizontele omenimei se pote asemená cu resarirea unui dulce sore de Maiu preste nesce câmpii înghiaciate. Radiale lui puternice în caldura topescu gbiacii'a, petrundu scortii'a pământului, trediescu fortiele lui fructificatorie si chiama la vietia o fire inoita si îmbelsugata, si unde mai în ainte domniá tacerca mormentale, acumu se resfacia miriadele vietatiloru sburandu vesele prin aerulu îmbalsamitu, visicandu aprige pre pagistea insmaltiată.

Înghiaciată eră si vietii sociale pre tempulu venirei Mantuitoriului. Poporulu eră indiferent, sortea lui aspru înfierată. Pentru elu nu mai esistá nice unu stinulu spre o nobila mișcare. A fi fostu din poporu si meseru, eră un'a cu a fi peccatosu si necuratu si că atare obiectu de despretiu. Ce frumosu si lapidariu a caracterisatu Mantuitoriulu asta stare prin Evangeliulu despre fariseu si vamesiu! O clasa de omeni pucini la numeru, au trasu la sine tota poterea, nedreptatea loru o au baricadatu cu scriptur'a, din care au facutu monopolu. Legea vechia eră interpretată de asia, cătu cerbicea poporului despoiatu de tote, se nu mai pota est' din jugu. Unui bietu ticeranu nu-i eră iertatu se i-se vindece Sambat'a man'a uscata, că se nu se spurce acesta dî prin unu actu de îndurare, pre cându fariseulu si scoțieá boulu cadiautu în gropa, că se nu aiba dauna, fora a peccatuf prin acést'a contr'a Sambetei. Éca pentru acestu poporu, fiu vitregu alu sortei, venirea Mantuitoriului, a fostu că salutarea unui sore dulce. Precumu floricelele-si întorecu potirulu loru recitu prin umediel'a noptii catra radiale caldutie ale demanetii, asia începuru si animele sleite de iubire a-se mișcă si a cautá pre dulcele Isusu.

Mantuitoriulu în etate de 30 ani pasiesce pre scen'a lumii că invetiatoriu si mare reformatoriu. Graiulu seu lu înderepta catra poporu, pasiulu seu tunde dreptu la colib'a seracului. Aci-si gasesce amicii, aci insocitorii sei.

Fariseii se plangu de Isusu: pentru ce dascalulu vostru mananca si bé cu peccatosii ?

Isusu, esítu odata in publicu, nu mai are casa, nu consangeni, nu repausu, numai de unu lucru e cuprensu dñu'a si noptea: se predice, se invetie pre celu neinvetiatu, se mangae pre celu intristatu, se caute pre celu pierdutu, se face fericitu pre celu osanditu, nemie'a luandu pentru tote acestea.

Invetiaturile mantuitorie ale lui Isusu, dulceti'a spresiuniloru, multele viudecari si minuni, petrunseru iute tota Jude'a si tierile din giuru. Din departare alergáu poporale se-lu audia si vedia. Dupa-ce-lu ascultáu se miráu dicundu: profetu mare s'a redicatu intre noi. Ascultatorii sugéau cu sete nouele invetiaturi, ce duceáu si propagáu in cas'a, si comun'a loru, si asia in tempu scurtu de doi ani de dñe, pre tempuri, candu nu eráu căli ferate, nu telegrafu, nu tipariu si ehartia, nu scoli unde se se propuna, eca numele lui Isusu erá prónunsiatu pretotindenea, invetiaturile lui eráu dejá cunoscute si urmate. Acumu Isusu nu mai erá in aintea poporului unu simplu omu, ci „rabbi“ lu agraiéau. Cu sfiela se apropiáu toti de elu, sciendu că nime nu-lu ispitesce nepedepsitu si nice unu nevoiasiu nu-i cere ajutoriu indesiertu.

Invetiaturile lui Isusu deschidu unu nou orisonte pentru omenime, suntu cá aluatulu, ce dospesce tota societatea si o frementa pana se prelucra de nou. Invetiaturile noue si formeza o sfera, carea se cuprindia lumea tota, nu numai unu poporu si tote clasile de domnu pana la cersitoriu.

Si se vedi, lumea cea langeda si sarbeda cumu se descepta, cumu prinde la vietia. Toti se intereseza, toti se bucura, glorifica cu totii pre Ddieu, că le-a tramesu unu asia mare barbatu in midifoculu loru.

Isusu dar', acumu cându intra in Ierusalimu, nu mai erá fiulu neconsideratu alu Vergurei din Nazaretu, nu, ci esistá cá celu mai mare reformatoriu alu omenimei. Nu mai erá unu omu de rendu, ci erá apretiatu cá unu barbatu superioru semeniloru sei pentru-că erá insusi Domnedieu.

Bine, că Isusu vine catra metropole in vestimente simple incalcandu pre puiulu asinei, bine, că suit'a lui se compune din nescie pescari si omeni simpli din provincia, dar' erá recunoscutu de benefacatoriulu poporului, si acumu poporulu nemicu doriá mai tare de cătu dñu'a, in carea se-iu radice pre Isusu pre umere, se-lu duca pre Sionu, se-lu prochiame de domnitoriu si se-i sierbesca lui.

Asia dara, marele reformatoriu, carele a venitu se radice tipulu omenescu din pulvere elu insusi stá redicatu si inaltiatu preste toti moritorii. Nu poterea armelor, nu stralucirea vestiminteloru si multimea aurului i-a scosu multimea in ainte se-i face triumfu, nu, ci adeverat'a majestate impunctoria, spiritulu seu inaltu, vietia santa si indurarea catra omenime, Fa incinsu cu acelu nimbu maretiu, ce a facutu se invinga o idea noua tota lumea, si asta idea se fia botezata cu numele lui de crestina, religiunea crestina, religiunea lui Domnedieu.

Alte religiuni au fostu impuse cu armele, si pre urm'a loru s'a versatu sange de fumegá pamentulu si s'au arsu locuintie si cetati de s'a rosftu cerulu. Religiunea nostra inse n'a potutu fi impiedecata in crescerea si latirea ei nice prin crudfimele celea mai neaudite. Din acest'a cunoscemu noi pre urdfitoriulu ei, din acest'a pretiulu si sublimitatea originei noastre de crestini. Intemeiatoriulu ei este Fiulu Tatalui eternu, era religiunea crestina este fic'a cerului.

Eta imperatulu teu vine la tene, si diceá Jerusalimulu in diu'a de astádi. Eta vine acel'a despre care a dfsu Miche'a: din vec'a a fostu esirea lui. Grabesce Jerusalime, cá a dfsu: eta venu de grabu. Radicati portile se intre imperatulu marirei.

O ce scena frumoasa! Priviti pre celi osteniti in acceptare, cumu se scalda ochiulu inviosiatu in lacrimi de bucuría. Priviti mamele cu copilasii de mana si la sinu, cumu accepta se se impartia binecuventarea preste fructulu iubirei loru. Cádi betrani pii cá Simeonu voru fi binecuventandu pre Domnulu, cá au traitu acestu ceasu scumpu.

O! minutu sublimu improvisatu de iubirea adeverala, misica si animele nostre, straporta spiritele nostre prin multfimea suteloru de ani la cetatea mandra si ne petrunde de insemnatarea acestui actu.

Eta trece Domnulu marirei prin midfloculu nostru! Stalpári in drépt'a nostra! Lauda pre buzele nostre! Curatieni'a animei infrante si smerite se asterneiu in aintea lui, cá se intre in cortulu sufleteloru nostre, si se ne santiesca.

Tu poporu tranquilu si obedientu, care urezi dile de fericire la multfime de moritori, dela cari mai de multe ori primesci de respalata desconsiderarea, ureza astádi Mantuitoriulu teu, amesteca vocea animei tale cu a multfimei din Jerusalimu strigundu: Osan'a fiulu lui Davidu!

Ceva despre Luter.

Domnului care ni a tramisu biografi'a sinoptica alui Martin Luter! Din punctu de vedere alu limbei si alu stilului nu i ar stá nemic'a in contra, cá se nu pota fi publicata. Din punctu de vedere inse alu spiritului, in care este scrisa, nu pote avé la nice unu casu locu in foi'a basericésca, a carei chiamare, cá a unei foi de principie catolice, este a incungiurá si umbr'a, prin care s'ar' poté paré, cá aproba cátu de pucinu faptele lui Luter. In biografi'a tramisa de DTa, la care pote ai folositu ver unu scrietoriu protestantu, suntu multe lucruri nunumai neadeverate, dara si indreptate directu in contr'a basericeei catolice, ce DTa pote nu ai observatu. Spre proba! Este una scornitura de alui Luter si de a asecliloru lui, cá Luter de abié candu erá de 20 de ani a aflu in una biblioteca Sant'a Scriptura, cá se o pota cetf. Scornitur'a acést'a este tendentiosa si cu scopulu, cá se arete, cá inainte

de Luter poporului nu i erá iertatu a cetí Sant'a Scriptura sí cá astu-feliu se pota glorificá pre Luter si mai tare, „care a sdrobitu lantiurile intunerecului“. Cine pote crede, cá Luter de abié in una biblioteca a aflatu Sant'a Scriptura ascunsa cine scie unde cá unu lucru vechiu, candu inca inainte de Luter numai in Germani'a s'au fostu facutu 16 versiuni ale Santei Scripturi pre limb'a germana pentru poporu. Apoi esplicarile cele frumose ale Santei Scripturi facute de Nicolau Lyra eráu pre tempurile acele in manile la tota lumea. Si numai Luter se nu fia potutu ajunge la ele! Cu greu ar' fi potutu elu traduce Sant'a Scriptura pre limb'a germana, deca nu ar' fi avutu in mana pre Nicolau Lyra, ce erá in manile toturoru. *Si Lyra non lyrasset, Luterus non saltasset* dice adagiulu. Apoi pre la Universitáti candu professorii esplicáu cele patru sensuri ale Santei Scripturi inaintea discipuliloru, unulu fia-care ascultatoriu aveá câte unu esempluriu din Sant'a Scriptura in mana, cá se pota urmari pre professoriu. Si numai Luter se nu o fia potutu aflá nicairi decátu cu multa greutate in ceva coltiu de biblioteca? Nice insusi protestantii iubitori de adeveru nu mai credu asia ceva, si apoi noi se publicamu in una foia catolica asia ceva cá adeveru, ne amu face de risu. — Apoi cá Luter iubieá tare classicii latini sí grecesci, sustienu unii protestantii de astádi numai cá urditoriulu protestantismului se nu apara in tota goletatea lui. Opurile lui Luter chiaru din contra suntu pline de cuvinte de hula facia cu classicii antici, cátu i numesce sí opulu dracului. Nicairi in scrierile lui nu se afla ceva coloritu classicu, din care s'ar' poté conchiude, cá i a studiatu, i a patrunsu sí i a sciutu imitá, precum se vede acést'a numai decátu in opurile sociului seu Calvinu, care in adeveru i a studiatu si i a si pretiuitu. Asertiunea acést'a a protestantiloru inse este tendentiosa sí din altu punctu de vedere. Candu espunu pre Luter cá pre unu amicu alu literaturii classice, atunci voiescu indirecte a suscité opiniunea, cá studiele classice numai dela reformatiune in coce au inceputu a se cultivá, precandu pana la Luter eráu *terra incognita*. Se facu acestia cá si cum nu ar' sci, cá studiulu anticitatei classice s'a fostu inceputu multu inainte de Luter si inca in Rom'a mai multu cá ori sí unde. Candu a mai vediutu lumea ver odata partinitori mai mari si mai intiepleti ai classicitatei antice cá pre Pontificii Nicolau V si Leonu X. sub care a stralucitu preste Rom'a cea betrana inca odata epoc'a cea de auru alui Octavianu Augustu? Apoi Cardinalulu Nicolau de Cusa, eruditulu Desideriu Erasm, Spaniolulu Ludovicu Vives si poetii celi celebrii ai Italiei Dante si Petrarca inca inainte de reformatiune au cunoscutu si strabatutu in spiritulu literaturii antice latina si grecésca cá nimene nice odata intre reformati. Ma entusiasmulu pentru literatur'a classica latina si grecésca inca inainte de reformatiune a fostu devenitu pre la unii chiaru excessivu, cátu pre la acestia escentrici a iertá pecatele nu se mai diceá latinesce dupa ss. Parinti: *peccata remittere ei „Deos superosque manesque placare“* dupa classicii pagáni, Spiritulu santu nu mai erá *Spiritus Sanctus* ci: *aura zephyri coellectis*. Si totusi pana la Luter se fia fostu

studiulu anticitatei proscrisu, pana la Luter, care cu deosebire pre Aristotele lu batujocorieá in continuu fora cá se-lu fia cetitu ver odata. Aparatorii lui Luter insii se genéza, candu si aducu aminte, câtu de tare urieá Luter clasiceitatea antica, si din caus'a acést'a in biograffiele lui, cá se nu-lu discrediteze cu totulu, sustienu fora nice una proba, cà totusi in tineretie se ocupá cu literatur'a acést'a.

Chiaru asia sta lucrulu si cu filosoff'a. Inaintea lui Luter filosoff'a erá opulu satanei si in scrierile lui elementulu filosoficu nu este de locu reprezentatu. Si dupa sistemulu lui de ce folosu si este filosoff'a, deca omulu fora revelatiune este atátu de stricatu in ratiune, câtu nu pote aflá absolutu nice unu adeveru de religiune, si fora revelatiune nice despre esistinti'a lui Ddiu nu ne potemu convinge. Joculu unui copilu este tota filosoff'a dupa elu, joculu unui copilu, care si face case din petricele, cá se aiba ce stricá.

Tote marginile le trecu partinitorii lui Luter, candu vorbindu despre caletori'a lui la Rom'a descriu vietí'a de acoló a clerului cu colorí câtu se pote mai negre, cari dorere suntu destulu de drastice si in biograff'a tramisa de Domniata. Nu voru fi fostu de buna sema nice in Rom'a toti angeri, căce si eli omeni au fostu, inse de buna sema nice toti draci, precum sustienu partinitorii celi mari alui Luter si precum se vede, si autoriulu, ce l'ai folositu Domnia ta. Deca asia reu ar' fi statu lucrulu, atunci de buna sema Luter nu si ar' fi esprimatu dorinti'a de a remané purure in Rom'a, cá in locul acelu santu cu liturgii se-si pota mantuí toti consangenií din purgatoriu, ci atunci de abié ar' fi apucatu se ese afora. Asemene deca in privinti'a moralitatei ar' fi statu lucrurile asia reu in Rom'a, atunci candu a esitu Luter din ea, nu ar' fi sarutatu pamentulu dicundu: salutata se-mi fii mie cetate santa! Tote aceste le enaréza insusi elu in scrierile sale, pana candu inca nu s'a fostu ruptu cu totulu de Rom'a. Mai târdíu in adeveru vorbesce altumintrule, inse atunci nu mai vorbieá Luter, ci ur'a lui Luter facia cu santulu Scaunu. Apoi care este limb'a urei, si cum ea numai adeverulu nu-lu iubesce, credemu cà scie ori cine.

Díce biograff'a DTele mai departe, cá Luter erá tare comicu si dispusu spre umoru. In acést'a ti dàm dreptulu. Si este calitatea acést'a tare frumósa, câtu una persona dotata cu ea inveselesce totu deaun'a societatea. Un'a inse s'a uitatu in biograff'a DTale. Anume cá Luter si versá umorulu si satir'a s'a mai eschisivu numai asupr'a basericei catolice, asupr'a credintiei si institutiuniloru ei, si inca de multe ori in unu modu atátu de agrestu, câtu se scandalisáu si amicii lui. Cetitorii nostri nu cunoscu in mare parte limb'a germana, si lucruri de aceste numai in limb'a originala au valóre, căce amu reproduce ceva probe din glumele lui, din cari ar' poté ori cine se conchida, cá ore aptu a fostu elu de a reformá pre altii seau nu.

Mai díce dupa ace'a biografa DTale, cá Luter iubieá tare music'a. Si acést'a este dreptu. Ma noi mai adaugemu, cá insusi elu erá musicantu tare

bunu, și dîceă forte frumosu și jelnicu cu flaut'a. Inse în una biografia alui Luter n'ar trebui se se tréca cu vederea de locu impregiurarea ace'a, că elu iubitoriulu celu mare de music'a și flautistulu celu bunu a cassatu în baseric'a sa music'a cea classica a bisericeii catolice, că și care n'a vediatu lumea nice candu. Și pentru ce? Singuru din ura catra biserice'a catolica. Patimile la elu au omoritu music'a, candu la antici music'a omorieă patimile.

Tare batetoria la ochi este predicerea ace'a din biografia tramisa de DTa, prin care unu spiritualu i a dîsu lui Luter în tineretie, că Domnedieu lu va folosi ore canduva spre lucruri mari. E posibilu că unu spiritualu se-i fia dîsu candu-va asia ceva lui Luter. Acést'a inse nu importa nemicu. Pondulu jace pre ace'a, că ôre implinitus'a predicerea acést'a seau nu? Că Luter a fostu urdîtoriulu unui lucru mare, va se dîca a reformatiunei, nu negamu nice decum, și nice că amu poté negá. Inse negamu absolute și fora nice una reserva, că reformatiunea ar' fi unu lucru alui Domnediea. Și astu-feliu predicerea spiritualului aceluia în una biografia alui Luter se pote aduce că unu curiosum ore care, inse nice decum că una predicere adeverata și inplinita.

În urma, ce pietate pote se desvolte în cetitorii nostri mortea lui Luter descrisa că a unui santu în biografia tramisa de Domniata? Seau pote că ore cine se va edificá în cuvintele lui Luter dîse catra ai sci înainte de morte: rogati-ve lui Domnedieu pentrucá Evangeliulu (reformatiunea) se prospereze, că conciliulu tridentinu și patimasiulu papa (!!) suntu maniosi pre elu? Asemene ce pietate va poté se desvolte immormeutarea lui Luter descrisa asia pre largu? Mortea lui Luter numai atunci ar' fi instructiva și edificatoria pentru cetitorii nostri, candu Luter s'ar fi intorsu celu pucinu pre patulu de morte érași în simulu bisericeii. Acést'a inse nu o a facutu, și prin urmare modulu moriei și immormentarei lui pre cetitorii nostri pucinu i intereséza.

Nu voimu prin sirurile aceste a negá, că Luter nu a avutu și multe calități frumoșe și rari, cari deca le ar' fi folositu precumu se cuvine, ar' fi potutu fi unu adeveratu reformatoriu alu moravuriloru decadiute pre tempurile lui în unele locuri în baserica. Asia ceva au facutu multi barbati în baserica și înainte de elu și dupa elu. Și baseric'a nu numai nu i a condamnatu, ci i a dechiaratu de santi. Numai ceva înainte de elu a facutu asiá Sant'a Catarin'a de Sien'a, éra dupa elu Santulu Carolu Boromeu, Santulu Franciscu Salesiu și Santulu Vincentiu de Paula și altii.

Deca este inse vorb'a de una biografia alui Luter în sensulu adeverului, atunci procesulu psihologicu din sufletulu lui, prin care a devenitu asia dîcundu parintele reformatiunei, nu trebuesce omisu la nice unu casu. Acést'a inse se pote descrie forte usioru. La inceputu Luter erá tare neliniscitu cu privire la salvarea sa. Elu voieă se fia securu, cumcá va fi salvatu. Ei dara acest'a dupa insasi invetiatur'a bisericeii nu o pote sci nimene înainte de morte. Din caus'a acést'a că se-si castige totusi liniste și securitate, a datu în laturi tota invetiatur'a bisericeii despre salvare, și si a croitu siesi una

atare invetiatura, dupa care poteá se-si castige securitate despre salvarea sa. Pasindu dupa ace'a cu invetiatur'a acést'a in publicu, si vediendu, cá si castiga adepti si insemnatatea lui cresce, ambitiuneai nu l'a mai lasatu se se mai intorca indaraptu, ci a mersu in catráu l'au dusu adeptii, asia câtu de aci in coló nu elu a dusu reformatiunea, ci reformatiunea l'a dusu pre elu. La inceputu *neliniste*, dupa ace'a *ambitiune*, éta Luter!

Nu amu voitu prin acést'a M. O. Domnule de locu a trage la indoiéla semtiemintele Dtale sincere facia cu sant'a nostra baserica. Semtieminteloru acestor'a le ai datu destulu de frumoasa expresiune atátu in moto, câtu si in decursulu enararei. Scopulu nostru a fostu numai a atinge si a chiarificá pre scurtu unele lucruri din viéti'a lui Luter, cari le intalnesce omulu prin multe opuri scrise de protestanti, desi nu consuna cu adeverulu, si cari nu odata ducu in retacire chiaru si pre barbati de ai nostri in manile caror'a cadu atari opuri.

Datin'a Pasciloru in baseric'a romanésca.

(Fine.)

Ritulu orientalu, ce e dreptu, nu ni areta nicairi datin'a Pasciloru chiaru in form'a ace'a, in care se afla la Romani. De acést'a inse nu ne vomu mirá, deca vomu poté probá, cá in baseric'a resaritului a esistatu din tempuri forte vechi datin'a de a luá in Dominec'a inviarei Domnului pane si vinu in ainte seau dupa alte mancári. Atát'a inse este destulu, fiendu-cá prin acést'a amu probatu, cá essenti'a Pasciloru si are originea in una datina orientala. Cà la Romani datin'a acést'a s'a incungiuratu cu unu complexu intregu de usantie accidentali, este lucru firescu. Asia ceva se intempla la unulu fia-care poporu, care datini de aceste le incungiura cu alte datini laterali in decursulu istoriei.

Se nasce inse intrebarea, cá óre aflate in ritulu orientalu ceva urma despre datin'a de a luá pane si vinu binecuventatu in díu'a de S. S. Pasci in ainte seau dupa alte mancari. La acést'a respundemu, cá se afla destulu de evidenti. Asia cu privire la binecuventarea panei si a vinului acestuia se afla in Strasniculu septemanci patimiloru tiparitu in Blasiu la anulu 1817 la tipiculu sambetei celei mari urmatori'a rubrica: „*si dupa opustu (la liturgia) se face binecuventarea panei si a vinului*“. Se nasce inse intrebarea, cá ce feliu de pane si vinu este acést'a, ce se binecuventa in Sambat'a mare? Pane si vinu dela litía nu pote se fia, deora-ce in loculu acést'a din Strasnicu de litía nu este nice una amintire, si tipiculu ei lipsesce. Afora de ace'a la Litía se binecuventa nu numai pane si vinu, ci si gráu si untu de lemnu. Despre aceste inse in loculu acést'a nu este nice una amintire. Ore nu jace tare aproape conclusiunea, cá panaa si vinulu acést'a este acel'a, care-lu liau Romanii in díu'a de Pasci sub numele de Pasci, care se binecuventa in unele locuri in Joi'a in altele in Sambat'a mare. S'ar' poté objectioná, cá rubric'a

acést'a este numai in Strasniculu celu romanescu, in care pote s'a adausu pre tempulu introducerei Pasciloru decatra Calvinii. Inse lucrulu nu stà asia. Rubric'a acést'a se afla si in originalulu grecescu, in care Calvinii de securu cà nu au potutu se o viresca. Asia in Strasniculu grecescu alu bibliotecei archidiecezane din Blasiu tiparitu la 1738 in Veneti'a totu la loculul acél'a cá si in celu romanescu se dice: „*γίνεται ἡ εὐλόγησις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου*“ = *se face binecuentarea panii si a vinului*. Acest'a este primul motivu, pentru care suntemu aplicati a vedé originea Pasciloru la poporulu romanescu nu in cuminecatur'a calvinésca, ci in ritulu orientalu.

Alu doile motivu, ce ne indomna la acest'a este, cà datin'a de a luá in dñu'a de Pasei pane si vinu se aflá in baseric'a resaritului in tempurile vechi si se observá chiaru si decatra imperati, cari ritulu acest'a lu indeplineáu in palatiulu imperialu, precandu calugarii lu indeplineáu in monastiri, éra poporulu seau in baserica seau in casele private. Modulu cum se observá datin'a acést'a in resaritu se afla descrisa in Codinu Curopalata De officii Constantinopolitanae Ecclesiae c. 7 si uu.

Din aceste se vede, precum credemu, apriatu, cà datin'a de a luá pane si vinu la serbatori'a Inviarei Domnului nu cá cuminecatura, ci cá altu ritu, in baseric'a orientala nu este necunoscuta. Cà la Romani in decursulu tempului datin'a acést'a a devenitu incungiurata cu diverse credintie si usantie, credemu cà se pote esplicá cu lungimea tempului, care la atari lucruri de comunu adauge inca ceva.

Ce atinge inse intrebarca, cà in ce si are caus'a datin'a acést'a din baseric'a resaritului, trebue se respundemu, cà din ipotesele cele multe, ce le sustienu ritualistii, nu suntemu in stare a ne dechiará pentru ver un'a. Ma cestiunea acést'a nice nu se tiene de tem'a nostra, fiendu-cà noi ne amu fostu propusu a aretá numai atât'a, cà spre esplicarea datinei Pasciloru nu este chiaru de lipsa a alergá la cuminecatur'a calvinésca, deora-ce ritulu orientalu ni subministréza unele puncte, cu ajutoriulu caror'a o potemu aduce in legatura mai naturala cu ritulu orientalu.

Unu lucru inse mai avemu de adausu la cele díse. Si acest'a este, cà dupa-ce pietatea poporului nostru facia cu datin'a pasciloru este la totu casulu excessiva, asia câtu câte unii pote cà o ecuiparéza santeloru sacraminte, asia datorinti'a preotfmei este, cá se instrueze pre poporu despre adeverat'a insemnatate a Pasciloru. Se faca pre poporu se scia, cà Pascile nu suntu nice de cum unu sacramentu instituitu de Domnulu nostru Isusu Christosu, ci suntu numai una datina óre care pia, care indata ce trece preste marginile aceste, lui Domnedieu mai multu nu i este placuta. Cu deosebire pre copíi, si nepotentiosi se nu-i tortureze nedandule nemicu de mancare, pana nu voru luá Pasei, cum se intempla mai cu sema atunci, cându servitiulu divinu se tiene mai târdioru. Asemene este tare de reprobatu datin'a unoru preoti de a amenintiá pre credintiosi cu subtragerea Pasciloru, pentru-cà prin acést'a

pasciloru li se dà insemnatate prea mare si credinti'a cu privire la ele devine superstitiosa. In urma pote nemic'a nu este asia de reprobata, cá si escesele, ce se intempla in sant'a baserica in una di asia mare, atunci cându din intemplare mai remanu pasci neimpartite, si apoi cantorii, crásnicii si dorere câte odata si câte unu preotu gusta din ele mai multu decâtu s'ar' cuveni. Acést'a se pote incungiurá mai bine prin ace'a, deca preotulu va pregatí pasci mai pucine, si ce a pregatitu, va impartí totu intre credintiosi.

Credinti'a si Ratiunea.

Necredintiosii tempului nostru intocmai cá si gentilii s'au indatinatu a calumniá, cá credinti'a se contrarieza ratiunei sanetóse, i vetama drepturile si i incurca espicarea. Aceste obiectiuni inse se va vedé, cá suntu cu totulu nefundate si abatute dela adeveru, dupá-ce vomu poté aretá, cá credinti'a crestina 1. nu numai cá nu se contrarieza ratiunei sanetóse, ci si consuna cu ace'a, 2. o ajuta in diferite forme, si in fine 3. prin revelatiune si credinti'a crestina omenii se redica la unu ordu nou si mai sublimu de scientia, in care si prin care se preparéza spre claritatea gloriei fiitorie.

I. Si anume cumcá credinti'a intru adeveru consuna cu ratiunea, se comproba 1. din insesi dísele filosofiloru, dupa cari autoritatea servesce de fonte a adeverului, seau cu alte cuvinte: a crede martoriloru fide demni se unesce cu ratiunca. Celu mai autenticu inse intre toti martorii, acel'a trebuie se fia Ddieu, care e insusi adeverulu. „*Deca lui Ddieu nu-i credemu*, díce la obiectu santulu Ambrosiu (l. 4, in Luam n. 71) *cui se credemu? . . . Deca barbatii bunii ne-ar' spune ceva, amu socotí lucru necuverintiosu a nu le crede*“. Ér' inainte de densulu Santulu Ciprianu scrise: „*Deca unii barbatu gravu si laudabilu ti-ar' promite ceva, de securu i-ai dá crediementu, nice nu ai crede, cá te amagesce seau te înséla acel'a, despre care scí, cá e constantu in dísele sale. Acumu Ddieu vorbesce cu tene, si tu perfidu cu mente incredula fluctuezi*“ (de mortalitate n. 6).

2. Cumcá credinti'a nu se contrarieza ratiunei se vede mai incolo si din legatur'a cea strinsa, ce este intre credintia si societatea omenésca, pentru-cá deca s'ar' sterge din lume credinti'a, atunci s'ar' subminá tota societatea omenésca, fia cu privire la familia, fia cu privire la statu. Pentru ace'a díce s. Augustinu: „*intr'atát'a s'ar' perturbá lucrurile umane deca nu amu crede cele ce nu le vedemu, încátu s'aru resturná cu totulu din fundamentu, deca nu amu crede nece un'a din vointiele omenesci, pre cari vedi bine cá nu le potemu vedé*“ (l. de fide rer. quae non videntur c. II. n. 4). Ér' in cartea de utilitate credendi c. 12. n. 26. scrie: „*Deca cele ce nu le scimu, nu trebuie se le credemu, intrebú, cum servescu parintiloru pruncii, si cum i iubescu cu pietate inprumutata pre cei ce nu i-scíu, ci numai credú cá le suntu parinti. Cá pre nice o cale rationale nu se pote scí: ci intrepunendu-se auctoritatea mamei se*

crede despre tata:  ra despre mama de comunu nice mamei nu se crede că mosieloru, nutritorieloru, sierbiloru. Pentruc  celei ce i se pote fură fiulu si a i se pune altulu, au nu pote insielata fiindu se insiele? Totusi credemu si inca fora dubietate credemu, cea ce marturisimu că nu potemu sci. Că-ce deca nu ar' fi asia, cine nu vede că pietatea, cea mai santa legatura a genului omenescu, s'ar' violă prin cea mai superba blastematia? Pentru-că cine si nebumu fiindu se socot sca, că e de inculpatu celu ce prest za oficiale detorite celoru, pre cari i crede a fi parintii sei, si deca aiecea nu suntu? Din contra cine nu va judecă c  trebue esterminati celi ce pre parintii p te adevirati de locu nu-i iubescu, temendu-se că se nu iub sca parinti falsi? Multe se mai potu aduce, prin cari se arăta, că nemicu n'ar remané nevetematu din societatea omenésca, deca statorimu, că nu e a se crede nemicu, ce nu potemu tien  de preceputu". Pre dreptulu asia dara a potutu scrie s. Jeronimu (ep. 107, aiurea 7. n. 1) „Deca prudenti'a nu st rce credinti'a, se o storca baremu verecundi'a".

Acumu deca credinti'a basata pre testimoniulu omeniloru e prudentia si consuna cu legile ratiunei, ma forte adese-ori e si necesaria, cu at tu mai virtosu e prudentu si in conformitate cu legile ratiunei, ma e si necesariu, a crede revelatoriului Ddieu. „Dara pentru ce nu credi? intr ba Teofilu Antioceanulu pre Autolicu (l. 1. v. 8). *Au nu sci, c  toturoru lucruriloru le premerge credentia? De ora-ce care agricultoru pote seceră, deca mai antai nu va fi concrediutu sementi'a pementului, seau cene va trece marea, deca mai antai pre sene insusi nu se va increde naiei si oc rnuitoriului? Si cene morbosu fiindu pote se se insanatosieze, deca mai antai nu se va increde medicului, seau cine pote invetiá vre-o arta ori disciplina, deca mai antai insusi pre sene nu se va fi stradatu si incrediutu magistrului? Asia deca agricultorulu crede pamentului, navigatoriulu naiei, morbosulu medicului, tu nu voiesci se credi lui Ddieu, dupa ce ai primitu dela elu at tu de multe si asi  de mari piemnuri?  ra Teodoretu (de graec. affect. curat. 1) prin inductiune frumosu areta, c  credenti'a e unu lucru comunu toturoru, adeca si celoru ce voiescu se invetie vre-o arta, si celoru ce navig za, si agricultoriloru si celoru ce se folosescu de medicu, apoi conchide: e lucru necalitu asia dara si nesuferitu, c  pre candu scienti'a convine magistriloru toturoru celoru alalte arti  r' credinti'a discentiloru, numai in doctrin'a lucruriloru divine se fia ordine inversa, asia c  scienti'a se se poft sca inaintea credintiei". Dela ac st'a ratiune nu difere nice s. Tom'a candu in opuscululu seu expositio in symbolum apostolicum n. 2. dupa-ce areta mai antai cele patru hunatati ale credintiei, astmodu scrie: „Dara va dice cineva: e nebumiu a crede ce nu vedi, cele ce nu le vedemu asia dara nice se nu le credemu. Rerspundu dic ndu, c  ac st'a dubietate ni-o radica antai u neperfectiunea intielesului nostru, pentruc  deca omulu ar' pot  cunosce deplimu dela sene tote cele visibile si nevisibile (atunci intru adeveru că) ar' fi nebania a crede cele ce nu le vedemu; inse cunoscerrea nostra at tu e de debile, incátu nice unu filosofu n'a potutu candva se investigateze perfectu si numai natur'a unei musce;*

de unde se cetesce, că unu filosofu a petrecutu 30 de ani in singuratate, că se cunosca natur'a albiniei. Deci deca întielesulu nostru e atâtu de debile, au nu e nebunia a nu voi a crede despre Ddieu, fora numai senguru acele ce omulu le pote cunosce dela sine? . . . A dou'a se pote respunde că, presupunendu că unu magistru dîce ceva dintru sciinti'a s'a, si unu rusticu ar' dîce că nu e asia, precum invetia magistrulu, pentru-că densulu nu întielege, acelu rusticu s'ar' socoti de forte nebunu. E statoritu inse, că întielesulu angerului întrece mai multu întielesulu si celui mai bunu filosofu, decătu cum întielesulu celui mai bunu filosofu întrece întielesulu rusticului. Si prin urmare e nebunu filosofulu, deca nu voiesce se creda cele ce le spune angerulu, si cu multu mai nebunu deca nu voiesce se nu creda cele ce le spune Ddieu . . . A trei'a se pote respunde, că deca omulu n'ar' voi se crêda, fora numai cele ce le cunosce, atunci de securu n'ar' potê se traiêsca in lumea ast'a. Că-ce cum ar' potê se traiêsca cineva, deca nu ar crede cuiva (nimenui)? Că cum ar' potê se crêda si că cutare e tatalu seu? Si pentru acea e necesariu că omulu se creda cuiva despre cele ce nu le pote sci perfectu dela sene: ci nimenui nu e a se crede că lui Ddieu; de unde cei ce nu credu dîseloru credintiei, nu suntu întiepti, ci nebuni si superbi, precum dîce apostolulu I. Timot. 6. 4. „E superbu nimic'a sciendu . . . A patr'a se pote respunde si că Ddieu probêza că suntu adeverate cele ce invetia credinti'a. Că-ce deca regele ar tramite litere sigilate cu sigilulu seu, nime n'ar cutezú se dîca că acele litere n'au purcesu din vointi'a regelui. Dara e sciutu, că tote căte le-au crediutu santii si ni le-au tradatu noua despre credinti'a intru Christosu, suntu semnate cu sigilulu lui Ddieu, care sigilu lu areta unele fapte, pre cari nice o creatura pura nu le pote face: si aceste suntu minunile, cu cari Christosu a confirmatu dîsele apostoliloru si a santiloru. Deca dîci, că nu s'a vediutu nice o minune a se fi facutu. Respundu la acêst'a. E sciutu, că tota lumea s'a inchinatu idoliloru si persecá credinti'a lui Christosu precumu ne spunu si istoriele paganiloru, ci acum toti suntu intorsi la Christosu si sapienti si nobili si avuti, si puternici si mari spre predicare simpliloru, si seraciloru si puciniloru predicatori de Christosu. Acêst'a se a facutu in modu miraculosu seau nu. Deca in modu miraculosu ai propusulu. Deca nu, dîcu că n'a potutu fi mai mare minune decătu că tota lumea s'a convertitu fora de minuni. Asia dara nu cercamu alta. Deci acum nice unulu nu trebuie se dubiteze despre credintia, ci cele ale credintiei se le creda mai multu decătu cele ce le vede; fiindu-că vediutu omului se pote insiêd, scienti'a lui Ddieu inse nice candu nu se insiêla“. Aici nu potiu tacé nice cuvintele s. Augustinu din l. 6. c. 5. confess. unde scrie: „Pre încetulu tu Domne, prin man'a-ti prea blanda si misericordiosa pertractandu si compunendu anim'a mea, acelu ce consideram cătu de nenumerate lucruri credeâm, pre cari nu le-am vediutu, nice am fostu de facia candu s'au facutu, precum suntu cele multe din istori'a poporeloru, cele multe despre locuri si cetati, pre cari nu le vediui, cele multe despre amici, cele multe despre medici, cele multe ale altoru si altoru omeni, cari deca nu s'ar crede, in viêti'a acêst'a chiar' nimicu

n'amu poté face, în urma câtu de neclatitu credeám despre parintii, din cari m'am nascutu, ce nu poteám sci fora numai crediendu audiului: m'ai convinsu, cà nu cei ce credu cartiloru tale, pre cari le-ai fundatu mai la tote poporele cu atât'a auctoritate, ci aceia cari nu credu suntu de inculputu si de neascultatu; deca pote mi-ar dice: de unde sci, cà acele carti suntu ministrare genului umanu prin spiritulu unui senguru Ddieu adevveratu si prea verace"? (Va urmá).

Impresiunile bisericeii monumentali a Santului Stefanu din Vien'a.

(dupa *Friedrich Schlegel*).

Cându m'am situu în turnulu bisericeii Santu-Stefanu
Din Vien'a cea marétia, si 'n verfu cându am ascinsu.
De unde cá din culmea de Alpi priveám în taina
Prospectulu celu magnificu sub ochii miei intinsu.

Atunci sub greutatea ideiloru maretie,
Ce le-am culesu din piatra de josu si pana susu,
Lasat'am pre mâni capulu cuprinsu de o tristetia
Si-o jelnica durere de tempulu, ce s'a dusu

Si-am disu: O tempuri mandre de dulce poesie
O veacuri inocente! vai! unde sunteti voi?
Perit'a-ti în abisulu din négr'a vecinicie,
Cá nici odata 'n lume, se nu mai fiti cu noi?

Si alta urma óre voi n'ati lasatu în lume
De câtu acestea ziduri inalte pau' la nori,
Ce dupa siese seculi, sioptescu cá prin minune,
Marirea vostra vechia, o secolu domnitori? ! . .

Atunci audiu-mi fuse lovitú de-o siuerare
Lugubra si doiosa a ventulu gemandu,
Ce printre turnuréle treceá fara'ncetare, . . .
Si suveniru doiose treceáu prin alu meu gandu.

Pareá, cà siuerarea e gémetulu de jele
A géniulu celoru, ce le-au edificatu,
Si-acum'a dupa lucruri atâtú de mari si grele,
În somnu adéncu de-odata se pare cufundatu.

Georgiu Simu.
teologu.

Sinodele si Consistoriele în baserica.

Parlamentarismulu modernu din vietia civila a produsu mai cu sema pre la noi una dorintia de a introduce parlamentarismulu acest'a si în vietia bisericesca. Pre aire dorinti'a acest'a este mai multu una dorintia, ce cerca a se validatá în numele ideiloru si a civilizatiunei moderne. La noi inse celi cuprinsi de dorinti'a acest'a pretindu validitarea ei în numele dreptulu anticu alu bisericeii orientali, pre care noi în totalitatea lui nu l'am lepadatu nice odata. Pre aire se sustiene, cà tempulu modernu pretinde parlamentarismulu în baserica, la noi inse se sustiene chiaru din contra cà tempulu anticu lu pretinde.

Si ore cum se formuléza, cum ia forma concreta dorinti'a acést'a vaga? In modulu urmatoriu. Se sustiene adecà, cumcà baseric'a vechia orientala s'ar' fi administratu nu prin episcopulu cu ajutoriulu consistoriului seu cá in tempulu presente, ci prin unu sinodu compusu din clerulu intregu. Administrarea basericésca presenta cu ajutoriulu consistorieloru compuse numai din cativa preoti nealesi de cleru sustienu a fi una innoitura târdîa straina de spiritulu basericei orientali, si pentru ace'a trebuesce cassata si reintrodusa administrarea cea vechia, pentru care astâdi esiste terminulu *sinodalitate*.

La totu casulu nu este de pucinu momentu a cercetá, óre in câtu suntu basate pre adeveru asertiunile aceste, ce se ivescu asia desu. Spre scopulu acest'a nu este chiaru de lipsa a desvoltá una eruditiune mare canonica. Este destulu a cunosce de o parte numai impregiurarile basericei antice si a celei moderne, éra de alta parte principiile rationali ale unei administratiuni bune, pentrucá se se convinga usioru ori si cine, cà in casulu de facia nu avemu de a face cu una schimbare arbitraria si fora sensu in administratiunea basericésca, ci cu unu progresu canonicu, pre care a-lu cassá, insemnéza a regresá.

In baseric'a antica nu esistáu parochi si parochie in sensulu modernu alu cuventului. Baseric'a atunci se administrá cu totulu altu-mintrule. In cetatea episcopesca — si in mai fia-care cetate érá câte unu episcopu — episcopulu aveá langa sine mai multi preoti. Prin comunele din giurulu cetatei nu esistáu preoti si baserici, cum existu astâdi, ci poporulu din comunele acele venieá in Domineci si in serbatori in cetate la cultulu divinuu, si sacramintele le primieá totu in cetate dela episcopulu si dela preotii, ce-i aveá in giurulu seu. Preotii acestia formáu si consiliulu episcopului, cu cari se ajutá in guvernarea basericei. Consiliulu acest'a se numieá si sinodu seau adunarea totoruru preotiloru. Mai târdîu lucrurile s'au schimbatu. Poporulu din comunele din giurulu cetatei au inceputu a-si edificá si elu baserici. Atunci episcopulu cetatei in fia-care Domineca seau serbatoria tramiteá la fia-care din basericile aceste câte unu preotu din cetate, care se servésca acoló sant'a Liturgia, si apoi se se reintorca erasi indaraptu. Consiliulu seau sinodulu episcopului compusu din preotii sei totu asia a remasu cá si mai in ainte. Dupa ace'a s'a schimbatu lucrulu si mai tare. Poporulu din comunele din giurulu cetatei episcopesci dupa-ce si au edificatu baserici, a inceputu a dotá baseric'a si cu agri si avere nemisicatoria. Atunci episcopii nu mai tramiteáu in comunele aceste numai Dominec'a câte unu preotu, ci tramiteáu in una fie-care comuna câte unu preotu stabilu, care se remana totu acoló, se implinésca lipsele sufletesci ale credintiosiloru si se se ingrigésca si de proventele averei nemisicatorie, ce o aveá baseric'a in comun'a respectiva. Proventele aceste se aduceáu cu finea anului in cetatea episcopésca si acolo apoi se impartieáu intre toti preotii. Fiendu-cà inse transportarea fructelor basericiloru din tote comunele érá unu lucru forte greu, de ace'a s'a introdusu datin'a, cà unulu

fi-a-care preotu, ce se tramiteá in ver una comuna in modu stabilu, fructele se nu le mai aduca in cetatea episcopésca, ci se le folosesca pentru subsistinti'a sa propria.

Dupa-ce acum preotii, ce mai in ainte eráu langa episcopulu in cetate, s'au imprasciatu prin comunele din giuru, asia fiendu departati in modu stabilu de episcopulu nu mai poteáu formá unu consiliu stabilu alu episcopului. Afora de ace'a, dupa ce sinodulu ecumenicu I dela Nice'a a decisu, cá scaunele episcopesci se nu fia decátu in cetáti mai insemnate, asia au inceputu a fi episcopi mai pucini, inse diecesele loru multu mai mari si mai estinse cá mai in ainte.

Astu-feliu lucrurile acum au luat cu totulu una alta facia. Episcopulu aveá câte una diecesa tare estinsa si prin urmare greu de gubernatu. De alta parte consiliulu seau sinodulu preotiloru, ce i aveá episcopulu mai in ainte pre toti in giurulu seu in cetate, acum nu mai esistá, de ora-ce eli eráu imprasciati in modu stabilu prin comunele supuse episcopului respectivu. Astu-feliu episcopulu, care acum aveá diecesa mai mare cu multu cá mai in ainte, cându eráu episcopi mai multi, si prin urmare mai greu de administratu, erá lipsitu de sinodulu celu stabilu de mai in ainte, cu care se ajutá multu in guvernarea diecesei.

Atunci s'a introdusu in baserica datin'a, cá unulu fia-care episcopu si tieneá la resiedinti'a sa unu colegiu de preoti anume destinati spre a fi episcopului de ajutoriu in guvernarea diecesei. Deosebirea intre colegiulu acest'a si intre sinodulu de mai in ainte consiste numai in ace'a, cá sinodulu de mai in ainte erá compus din toti preotii supusi episcopului, cari toti fora deosebire locuieáu in cetatea episcopésca, cá afora prin comune nu eráu preoti. Colegiulu acest'a inse erá compus numai din ver o câtiva preoti, ce locuieáu in cetatea episcopésca, fiendu-cá celi lalti eráu toti pre afora prin provincia. Colegiulu acest'a a inceputu a se numí apoi Consistoriulu episcopului.

Sinodulu seau adunarea tuturoru preotiloru supusi episcopului pentru ace'a totusi nu au asitu din usu, ci a esistatu si mai departe, numai nu cá unu consiliu stabilu si ordinariu alu episcopului, ci numai cá unu consiliu estraordinariu, ce se conchiamá de câte ori episcopulu adá cu cale.

Se nasce acum intrebarea, cá cum se intemplá alegerea personeloru destinate spre a formá consistoriulu episcopului? In ainte de tote avemu se observamu, cá istori'a nu ne areta nice cându, cumcá s'ar' fi intemplatu prin alegere din partea clerului seau a poporului. Baseric'a in privinti'a acest'a a luat una alta cale multu mai practica. Ea mai cu sema in apusu si a indreptatu legislatiunea in privinti'a ace'a astu-feliu, cátu la oficiulu acest'a de a fi asessoriu in Consistoriulu episcopului se pota inaintá totu de a un'a personele cele mai demne si mai nimerite din diecesa. Esperinti'a indelungata, eruditiunea, etatea, capacitatea, cunosciintele speciali, meritele castigate si alte caltáti de lipsa in guvernele diecesane se fia tote reprezentate in Con-

sistoriulu episcopului. Calea acést'a este multu mai practica si mai intielépta decâtu calea democratica a alegerei. Acésta ni o areta si esperinti'a. Cându inaintarea la una clase anumita de officii se intempla prin una legislatiune, a carei spiritu si tendintia este, cá se scotia din poporu pentru officiele aceste totu pre celí mai demni si mai capaci, atunci in officiele aceste afla omulu de comunu barbati multu mai apti decâtu in clasele acele de officii, cari se implu prin alegeri arbitrare. Se pote vedé acést'a mai cu sema in unele din parlamentele moderne, cari se implu prin alegeri. Nice in una clase de officii, pentru cari exista una legislatiune practica si intielepta de implere, nu areta printre barbati cei distinsi si atâtea mediocrităti si nu odata chiaru si nule cá unele din parlamente, fiendu-cá aci arbitriului alegutorilor i este concesa una rola si libertate prea mare.

Pre calea acést'a a ajunsu baseric'a la consistoriile de astădi. Paralelu cu consistoriile au functionatu in baserica si sinodele diecesane cá consilii extraordinarie. Ele inca au patitu óre care schimbare. Anume dupa-ce diecesele rarinduse episcopii au crescutu totu din ce in ce mai tare, asia a fostu cu nepotintia, cá la sinodu se pota aparé toti. Din caus'a acést'a s'a introdusu datin'a, cá se apara numai persoanele din officie mai inalte, precum vicarii, protopopii, superiorii monastiriloru si altii, éra preotínea parochiala se apara prin reprezentantii sei.

Astu-feliu consiliulu celu anticu alu episcopului numitu presbiteriu, sinodu seau adunarea preotiloru in decursulu tempului schimbanduse impregiurarile seau desfacutu in doue colegii, in unu colegiu stabilu ordinariu numitu *consistoriulu episcopului*, si in unu colegiu extraordinariu numitu *sinodulu diecesanu*. Conchiamarea loru aterna dela impregiurari. Ea pote fi mai desa si mai rara dupa cum suntu impregiurarile. Prin urmare una reintorcere la sinodulu anticu numai atunci ar' fi possibile, caudu baseric'a ar' ajunge erasi in impregiurarile de atunci.

Inse nunumai atât'a. Chiaru nice sinodele antice nu au fostu nece odata in sensulu parlamentarismului modernu, nu au avutu drepturile acele, nu au fostu compuse in spiritulu acel'a si nu au jecatu nice pre departe ro'la ace'a, ce o joca parlamentele moderne. Si acest'a nice nu este cu potintia, pana candu baseric'a are una natura diversa de a statului.

Rogamu pre D. D., cari ni tramitu articlii pentru Fóia, se nu ne molesteze nice in scrisu nice in persona cu intrebari, cá óre articlulu tramisu publicaseva seau nu? Ce aflamu cu cale, publicamu totu. Ce nu, se arde. Asemene rogamu, se nu poftésca nimene, cá articlii nepublicati se i retransitemu. Asia ceva nu face nice una redactiune in lumea acést'a, căce o ar' costá forte multu tempu.